

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه جندی شاپور و باز کشف سیراف

نویسندگان:

محمد محمدرضا سولمزی

دکتر دیوید وایت هوس

دکتر ایرج نبی پور

مترجمین:

اسماعیل نبی پور

دکتر ایرج نبی پور

بنگاه دانش و کتابخانه ملی
اسلامبولی

مرکز اسناد و کتابخانه ملی
رئیس‌جمهوری اسلامی ایران

دفتر اسناد و کتابخانه ملی
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
معاونت آموزشی
کلان منطقه پنج

بنگاه اسناد و کتابخانه ملی
اسلامبولی

به نام خداوند اندیشه و خرد

سرشناسه	نبی پور، اسماعیل، ۱۳۱۳ -، گردآورنده، مترجم Nabipor, Esmaeil
عنوان و نام پدیدآور	دانشگاه جندی شاپور و بازکشف سیراف/گردآورندگان و مترجمین اسماعیل نبی پور، ایرج نبی پور.
مشخصات نشر	بوشهر: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بوشهر، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	۱۴۶ ص:؛ مصور: ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م.
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۹۶۴۳۲۸-۰
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	کتاب حاضر ترجمه‌ی مقاله‌ای از محمد محفوظ سویلمز و نیز ترجمه‌ی متن سخنرانی دکتر دیوید وایت هوس در افتتاحیه‌ی کنگره‌ی بین المللی سیراف (۱۳۸۴) در بوشهر است.
یادداشت	کتابنامه.
موضوع	دانشگاه جندی شاپور
موضوع	پزشکی -- ایران -- تاریخ
موضوع	Medicine -- Iran -- History
موضوع	سیراف -- تاریخ
موضوع	Siraf (Iran) -- History
موضوع	ایران -- تاریخ -- ساسانیان، ۲۲۶ - ۶۵۱ م.
موضوع	Iran -- History -- Sassanids, 226-651
موضوع	هند -- روابط فرهنگی -- ایران
موضوع	India -- *Cultural relations -- Iran
موضوع	ایران -- روابط فرهنگی -- هند
موضوع	Iran -- *Cultural relations -- India
شناسه افزوده	نبی پور، ایرج، ۱۳۴۲ -، گردآورنده، مترجم
شناسه افزوده	وایت هوس، دیوید، ۱۹۴۱ - ۲۰۱۳ م.
شناسه افزوده	Whitehouse, David
شناسه افزوده	سویلمز، محفوظ، ۱۹۶۲ م.
شناسه افزوده	Soylemez, M. Mahfuz
رده بندی کنگره	۱۸۲۲LGR
رده بندی دیویی	۵۵/۳۷۸
شماره کتابشناسی ملی	۶۱۴۸۶۵۴

دانشگاه جندی شاپور و بازکشف سیراف

نویسندگان: محمد محفوظ سویلمز، دکتر دیوید وایت هوس و دکتر ایرج نبی پور

مترجمین: اسماعیل نبی پور و دکتر ایرج نبی پور

ویراستار و صفحه‌آرا: دارا جوکار

ناشر: انتشارات دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بوشهر

چاپ اول: بهار ۱۳۹۹

چاپ: نقش رنگ خجستانگان

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بوشهر

جمهوری اسلامی ایران

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

بوشهر، خیابان معلم، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بوشهر

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۱
فصل اول: دانشگاه جندی شاپور تاریخ، ساختار و عملکردهای آن.....	۵
مقدمه.....	۷
تاریخ دانشگاه جندی شاپور.....	۱۳
بخش‌های دانشگاه جندی شاپور.....	۱۹
دانشکده پزشکی و بیمارستان.....	۲۰
آزمایشگاه داروشناسی.....	۳۰
دارالعلم (خانه دانش) یا دارالترجمه (خانه ترجمه).....	۳۱
کتابخانه.....	۳۴
رصدخانه.....	۳۵
فارغ التحصیلان جندی شاپور در بغداد.....	۳۶
نتیجه‌گیری.....	۴۳
منابع.....	۴۴
فصل دوم: بازکشف سیراف.....	۶۱
فصل سوم: بندر سیراف پیوند دهنده گفتمان مکتب پزشکی جندی شاپور با سرزمین‌های اقیانوس هند - آرام.....	۱۰۱
مقدمه.....	۱۰۳

پیشگفتار

به نام خالق دریاها

مهم‌ترین بندر ساسانی - اسلامی در خلیج فارس، بندر سیصد هزار نفری سیراف بود. ویرانه‌های بندر سیراف در ساحل خلیج فارس در ۲۳۰ کیلومتری جنوب شرقی بوشهر واقع است. به سال ۸۵۰ میلادی، وقتی نام سیراف بر سر زبان‌ها بود، سیراف بندری مشهور بود که تجار زیادی در آن معاملات مهمی با جزایر و بنادر زنگبار، لامو، بومبا، کیلوا و سفاله در شرق آفریقا، هندوستان، مالزی، سوماترا و چین انجام می‌دادند. از عملکرد تاریخی بندر سیراف در گسترش دانش پزشکی در پهنه ایران زمین، نقش آن در انتقال دانش پزشکی هند به دانشکده پزشکی ساسانی جندی شاپور است. افزون بر انتقال طب آیورودایی و اندیشه‌های پزشکی هندوستان، بندر سیراف، چه پیش از اسلام و چه در تمدن اسلامی، مسیر مهمی برای گذر طب مصری و حوزه اسکندرانی به سوی دانشکده جندی شاپور بوده است. ارتباطات علمی و فرهنگی ایران و هند از سوی سیراف، تنها مسیر یک طرفه نبود؛ بلکه از طریق بازرگانان ایرانی و کشتی‌های اقیانوسی هندیان و چینی‌ها که در سیراف پهلو می‌گرفتند، کتب طبّی، داروهای

گیاهی و اندیشه‌های مکتب پزشکی جندی‌شاپور به خاور زمین انتقال می‌یافت. واردات و صادرات گیاهان دارویی و انبار این گیاهان در لنگرگاه بین‌المللی بندر سیراف، بارها توسط جغرافی‌دانان تاریخی سده‌های میانی گزارش شده است.

در یک فراگرد جامع، بندر ساسانی - اسلامی سیراف، در انتقال پایه‌های طب آیورودایی (هندی) و معرفی گیاهان دارویی هند و چین، مصر و شرق آفریقا به مکتب پزشکی رو به رشد جندی‌شاپور در دوران ساسانیان تلاش نمود و تا چند سده پس از افول ستاره درخشان شهر دانشگاهی جندی‌شاپور، با معرفی دستاوردهای آن در زمینه داروهای گیاهی و روش‌های درمانی در سرزمین‌های اقیانوس هند تا خاور دور، نقش بی‌همتایی را از خود نشان داد.

برای آشنایی از جایگاه دانش پزشکی در تمدن اسلامی و نقش آن در گسترش این دانش، پژوهشگران گرامی می‌توانند به کتاب‌های «مکتب پزشکی سیراف»^۱ و «پیش‌درآمدی بر تاریخ پزشکی خلیج فارس»^۲ مراجعه بفرمایند. آن چه این نوشتار بیشتر در جستجوی آن است، بیش از آن که به تبادلات علمی و فرهنگی در زمینه دانش پزشکی میان بندر سیراف و دانشگاه جندی‌شاپور و انتقال این دانش‌ها به خاور دور و شرق آفریقا بپردازد، تلاش می‌نماید تا رخنمودی از دانشگاه جندی‌شاپور و شهر

^۱ نبی‌پور ایرج. مکتب پزشکی سیراف. انتشارات دانشگاه علوم پزشکی بوشهر. ۱۳۸۴.

^۲ نبی‌پور ایرج. پیش‌درآمدی بر تاریخ پزشکی خلیج فارس. انتشارات دانشگاه علوم پزشکی بوشهر. ۱۳۸۶.

بندری سیراف را ترسیم نماید. بدین‌سان، فصل اول نوشتار که توسط محمد محفوظ سویلمز به رشته تحریر در آمده است، به پیشنهاد این حقیر توسط شادروان استاد اسماعیل نبی‌پور، به شیوایی مورد ترجمان قرار گرفت. گزینش این نوشتار به دلیل دید تحلیلی و جامع نویسنده نسبت به شهر جندی‌شاپور و عناصر موجود در پردیس دانشگاهی آن صورت گرفت که نه تنها مکانیسم شکلیابی آن را مورد کنکاش قرار می‌دهد بلکه در یک گذار پویا به نقش برجسته‌های جاودان آن می‌پردازد که بی‌شک نوشته‌ای را خلق نموده است که در فراتر از متون رایج مملو از ارجاعات کسل‌کننده بسیار دلنشین است و خوانش آن ما را به تونل زمانی می‌کشاند تا بتوانیم در فضای بی‌همتای این شهر دانشگاهی، شگفتی‌های آن را لمس کنیم.

فصل دوم نوشتار، خطابه‌ای در خور ستایش از دکتر دیوید وایت‌هوس است که ایشان برای کنگره بین‌المللی سیراف که در سال ۱۳۸۴ در بوشهر برگزار شد، ارسال نمودند. ایشان ارائه و ترجمه این خطابه را در کنگره به این حقیر افتخار دادند. یکتایی و بی‌همانندی این خطابه از آن جا است که دکتر دیوید وایت‌هوس، ریاست حفاری‌های باستان‌شناسی گروه انگلیسی - ایرانی را در بندر سیراف در فصول گوناگون، از سال ۱۹۶۶م، به عهده داشته‌اند و به زیبایی به توصیف عملکرد این شهر بندری در تمدن اسلامی پرداخته‌اند. متن این خطابه فارغ از اطلاعات پیچیده و فنی باستان‌شناسی، از سوی یکی از خبره‌ترین باستان‌شناسانی است که در

این شهر بندری کاوش کرده و برپایه یافته‌های باستان‌شناسی و علمی توانسته است شبکه تجاری خاور دور از راه اقیانوس هند، دریای عرب و خلیج فارس تا شرق دور و جایگاه تجاری و اجتماعی بندر سیراف را ترسیم نماید که بی‌شک این تصویر می‌تواند تکانه‌های بی‌همتایی را برای گشایش پژوهش‌های آینده و پاسخ‌دهی به پرسش‌های بی‌شماری که ذهن هر پژوهنده‌ای را مملو می‌سازند، فراهم آورد.

نویسنده بر خود لازم می‌داند که از تلاش‌های وصف‌ناپذیر عزیزان جناب آقای مهندس دارا جوکار در طراحی، ویراستاری و صفحه‌آرایی، سرکار خانم مهنوش خاکزاد در خوانش متن، سرکار خانم فاطمه مرزوقی در حروف‌چینی و سرکار خانم زهرا صفایی در کتابخانه مرکزی دانشگاه، قدردانی نماید.

دکتر ایرج نبی‌پور

عضو پیوسته فرهنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران

گروه آینده‌نگاری، نظریه‌پردازی و رصد کلان سلامت

متخصص داخلی، فوق تخصص غدد درون‌ریز و متابولیسم